
3. Hoe worden uw bezittingen en eventueel ook uw schulden verdeeld bij uw overlijden?

3.1. U BENT NIET GEHUWD, NIET SAMENWONEND EN U LAAT GEEN KINDEREN OF KLEINKINDEREN NA

3.1.1. U heeft vooraf niets geregeld

Wanneer u overlijdt zonder één of meerdere testamenten opgemaakt te hebben, gaat de wetgever ervan uit dat uw wens volledig overeenstemt met de wettelijke regeling.

Bijgevolg zullen de erfgenamen van de orde die het eerst in aanmerking komt (de eerste komt vóór de tweede, de tweede vóór de derde, ... - zie 1.1.) uw nalatenschap in haar geheel verkrijgen.

Wanneer u bv. één zus, twee broers en een paar nonkels en tantes heeft, dan zal gans uw nalatenschap toekomen aan uw twee broers en uw zus, elk voor één derde deel. De nonkels en tantes, erfgenamen behorend tot de vierde orde, worden immers uitgesloten door de broers en zus, want dit zijn erfgenamen van de tweede orde.

Indien uw zus of één van uw broers vóór u overleden is en kinderen nalaat, dan zullen de kinderen van de vooroverleden broer of zus de plaats innemen van hun overleden ouder en dan zullen zij samen dat deel krijgen dat de zus of de broer ontvangen zou hebben indien hij/zij nog geleefd zou hebben. Als bv. de vooroverleden zus twee kinderen nagelaten zou hebben, dan zullen zij in ons voorbeeld samen het deel van hun moeder (zijnde één derde) ontvangen, zodat zij elk één zesde zullen erven. De broers behouden uiteraard ieder één derde.

Wanneer ook uw ouders (of één van beiden) nog in leven zijn (is) wanneer u sterft, ziet de verdeling er helemaal anders uit. Ouders, broers en zussen behoren nochtans allen tot dezelfde orde, maar in de tweede orde zijn de ouders bevoorrechte erfgenamen. Zij moeten dus steeds een welbepaald deel krijgen.

Wat de ouders betreft, heeft de wetgever bepaald dat zij elk één vierde van de nalatenschap moeten erven. Wanneer beide ouders nog in leven zijn, dan zullen vader en moeder bijgevolg ieder één vierde (samen dus de helft van de nalatenschap) moeten krijgen, de twee broers en de zus erven dan samen de andere helft, dus elk één zesde.

Wanneer slechts één ouder nog in leven is, dan zal deze zijn of haar deel (één vierde) erven en zullen de twee broers en de zus samen de overige drie vierde erven, dus ieder één vierde.

3.1.2. U laat ook een halfbroer of halfzus na. Erft die dan ook van u?

Vroeger bestond het uiteraard ook, maar in de huidige, steeds evoluerende maatschappij gebeurt het meer en meer dat men naast gewone broers en zussen, ook broers en zussen heeft die enkel dezelfde vader of dezelfde moeder hebben. Denk bv. maar aan de nieuw samengestelde gezinnen, waarin een moeder uit een vorige relatie twee kinderen heeft en er later, in een nieuwe relatie, nog een paar bij krijgt. Deze kinderen hebben dezelfde moeder, maar niet dezelfde vader. Zij zijn dus halfbroers en/of halfzussen van elkaar.

Stel dat één van de kinderen overlijdt zonder nakomelingen na te laten en dat ook de ouders reeds overleden zijn, dan zijn de broers en zussen de erfgenamen die in de dichtste orde staan, die dus m.a.w. de erfgenamen van een verdere orde uitsluiten.

Aangezien volle broers en zussen allen dezelfde vader en moeder hebben en de halfbroers en halfzussen slechts één ouder gemeenschappelijk hebben, zal hun erfdeel er ook anders uitzien.

Wanneer in ons voorbeeld één van de volle broers of zussen overlijdt, zal de nalatenschap opgesplitst worden in twee gelijke delen. Het eerste deel (het deel langs vaders kant) wordt verdeeld onder de volle broers en zussen, het tweede deel (het deel langs moeders kant) wordt verdeeld onder zowel de volle broers en zussen als de halfbroers en halfzussen.

VOORBEELD

Jan en An zijn kinderen uit een eerste huwelijk van moeder Maria. Piet en Karel zijn kinderen uit haar tweede huwelijk. Jan en An zijn dus volle broer en zus van elkaar, Piet en Karel zijn hun halfbroers. Jan overlijdt kinderloos en zijn ouders zijn ook reeds gestorven. Bijgevolg zijn zijn enige erfgenamen zijn zus An en zijn halfbroers Piet en Karel.

Zijn nalatenschap, bestaande uit € 60.000, zal dus in principe overgaan naar An, Piet en Karel, maar niet in gelijke delen.

Eerst moet men het nagelaten vermogen opsplitsen in twee gelijke delen, het deel langs vaders kant en het deel langs moeders kant. De eerste helft, nl. € 30.000, komt toe aan An, zijnde de volle zus van Jan. De andere helft, eveneens € 30.000, wordt verdeeld over An en de halfbroers Piet en Karel.

An ontvangt dus uit de nalatenschap van Jan € 30.000 + € 10.000, zijnde € 40.000 en Piet en Karel moeten zich tevreden stellen met elk € 10.000.

3.1.3. U heeft tijdens uw leven reeds bepaalde goederen weggeschonken

Tijdens uw leven mag u met uw bezittingen (geld, aandelen, obligaties, meubels, huizen, gronden, appartementen, ...) doen wat u wilt, dus ook wegschenken aan wie u maar wilt.

In principe verdwijnen die geschonken goederen definitief uit uw vermogen en zal er geen rekening meer mee gehouden worden wanneer u overlijdt, zodat ze definitief verworven zijn door diegene die ze destijds van u gekregen heeft.

Hierop bestaat er echter een uitzondering, nl. wanneer u bevoorrechte erfgenamen nalaat. In dat geval moet er immers nagegaan worden of zij wel dat deel ontvangen dat zij volgens de wet moeten krijgen (bv. elke nog in leven zijnde ouder moet één vierde ontvangen). Dit vierde wordt niet berekend op hetgeen er uiteindelijk nog aanwezig is wanneer u sterft, maar wel op uw totale bezittingen tijdens uw leven, dus alsof u geen enkele schenking gedaan zou hebben.

Men zal bijgevolg bij de goederen die u nalaat (op het moment van uw overlijden) fictief de tijdens uw leven gedane (en gekende) schenkingen bijtellen. Zo bekomt men een 'fictieve massa'. Deze fictieve massa vormt de berekeningsbasis om na te gaan of u tijdens uw leven niet te veel weggegeven heeft. Als blijkt dat u te gul geweest bent, moet een deel van de schenking(en) teruggegeven worden. Dit noemt men met een geleerd juridisch woord de 'inkorting van schenkingen'.

VOORBEELD

Stel dat u € 60.000 nalaat wanneer u sterft. Uw beide ouders leven nog. Bij nazicht blijkt dat u destijds € 100.000 weggegeven heeft aan uw beste vriend Jan die op dat moment in geldnood zat.

Volgens het wettelijke erfrecht hebben uw ouders elk recht op één vierde van uw nalatenschap. Indien dit deel berekend zou worden op hetgeen u nalaat, dan zouden uw ouders elk € 15.000 moeten krijgen. Dit is echter niet het geval, want uw ouders hebben elk recht op één vierde van de 'fictieve massa', die gevormd wordt door hetgeen u nalaat, vermeerderd met de gedane schenking. De fictieve massa bedraagt bijgevolg € 160.000, zodat elk van de ouders recht heeft op € 40.000, samen dus € 80.000.

In uw nalatenschap is er echter nog slechts € 60.000 aanwezig, dus is er € 20.000 te kort om uw ouders datgene te geven waarop zij wettelijk gezien recht hebben. Bijgevolg zal Jan € 20.000 moeten teruggeven, zodat de ouders hun bevoorrechte deel, hun zgn. reserve, kunnen opnemen. De schenking van Jan zal bijgevolg ingekort worden ten belope van € 20.000.

3.1.4. U heeft één of meerdere testamenten opgemaakt

Net zoals u tijdens uw leven uw vermogen kunt wegschenken aan wie u ook maar wilt, kunt u ook één of meerdere testamenten opmaken ten gunste van één of meerdere personen.

Het grote verschil met een schenking is dat een testament pas uitgevoerd wordt nadat u overleden bent. Dit in tegenstelling dus tot een schenking die uitgevoerd wordt op het moment van de schenking zelf. Bij een schenking bent u m.a.w. onmiddellijk en onherroepelijk de goederen kwijt die het voorwerp uitmaken van de schenking, u kunt ze dus niet meer ongedaan maken. Bij een testament daarentegen blijft u eigenaar van de goederen die u via dat testament weggeeft (in juridische taal noemt men dit 'legateren') en kunt u tot aan uw dood hierop terugkomen door het testament te herroepen of door een ander testament op te maken dat het vorige testament tegenspreekt of tenietdoet.

Indien u geen bevoorrechte erfgenamen heeft, dan zullen uw goederen integraal toekomen aan diegenen die in uw testament(en) vermeld staan. U kunt bv. alles nalaten aan uw zus en hierdoor uw broers onterven. Indien uw ouders of één van hen nog leven (leeft), dan moet er natuurlijk wel weer rekening gehouden worden met het feit dat zij bevoorrechte erfgenamen zijn en moeten zij hun voorbehouden deel (elk één vierde van de nalatenschap) krijgen. De overige goederen kunnen dan nog integraal overgaan naar uw zus, maar de ouders kunnen in dat geval niet onterfd worden.

3.2. U BENT NIET GEHUWD, NIET SAMENWONEND, MAAR U LAAT WEL KINDEREN EN/OF KLEINKINDEREN NA

3.2.1. U heeft vooraf niets geregeld

Kinderen behoren, zoals reeds gezegd, tot de eerste orde en zijn tevens bevoorrechte erfgenamen. Zij sluiten bijgevolg alle andere erfgenamen uit en moeten ook steeds een bepaald deel krijgen.

Voor zover u geen schenkingen gedaan heeft en u geen testamenten opgemaakt heeft, zullen uw kinderen (ook bv. het kind dat door u geadopteerd werd) elk een gelijk deel erven.

Is één van uw kinderen overleden, zonder zelf afstammelingen (lees: kinderen, uw kleinkinderen dus) na te laten, dan zal zijn of haar deel automatisch aangroeien bij het deel van de andere kinderen.

TIP. Zelfs indien dat kind bij zijn of haar overlijden gehuwd was, zal zijn of haar partner geen erfgenaam zijn. Aangetrouwde familie erft immers niet automatisch.

3.2.2. U heeft tijdens uw leven reeds bepaalde goederen weggeschonken

Zelfs wanneer u kinderen heeft, mag u tijdens uw leven met uw bezittingen (geld, aandelen, obligaties, meubels, huizen, gronden, appartementen, ...) doen wat u wilt. U mag dus in principe uw bezittingen wegschenken aan wie u ook maar wilt.

LET OP! Uw kinderen zijn wel bevoorrechte erfgenamen, zodat zij dus na uw overlijden steeds een deel van uw vermogen zullen krijgen.

De wetgever heeft niet bepaald wat elk van de kinderen moet ontvangen, maar hij heeft wel bepaald wat er weggeschonken mag worden en dit hangt af van het aantal kinderen:

- heeft u één kind, dan mag u de helft van uw vermogen weggeven. Uw enige kind moet m.a.w. minstens de helft van uw nalatenschap ontvangen;
- heeft u twee kinderen, dan mag u slechts één derde weggeven, uw beide kinderen hebben dus recht op elk één derde van uw nalatenschap;
- heeft u drie kinderen of meer, dan mag u nog slechts één vierde wegschenken, zodat uw kinderen samen de overige drie vierde moeten erven.

Als u tijdens uw leven schenkingen gedaan heeft, moet er dus ook hier weer nagegaan worden of u niet te veel weggegeven heeft. Uw bevoorrechte erfgenamen moeten immers het deel krijgen waarop zij recht hebben.

Om dit te kunnen onderzoeken, zal men ook hier een 'fictieve massa' moeten samenstellen. Dit gebeurt door al hetgeen er bij het overlijden nog aanwezig is, te vermeerderen met de eerder gedane (en gekende) schenkingen (de zgn. inbreng). Schenkingen waarvan men geen weet heeft of die men niet kan bewijzen, kan men immers moeilijk ergens bijtellen.

LET OP! Heeft u tijdens uw leven iets geschonken aan uw eigen kinderen, dan wordt die schenking in principe niet meegeteld om de fictieve massa te berekenen. Dit komt door het feit dat een schenking aan een kind beschouwd wordt als een 'voorschot op de erfenis'. Het kind dat een schenking ontvangt, zal later dus minder krijgen uit de nalatenschap van vader of moeder, zodat op het einde van de rit ieder evenveel gekregen zal hebben.

TIP. Indien de ouders of één van hen toch meer wil(len) geven aan een bepaald kind dan aan de andere kinderen, dan kan dit uiteraard ook, maar dan moet de schenking wel gebeuren 'met vrijstelling van inbreng', 'buiten erfdeel' of 'buiten part', zoals men dit in juridische termen noemt.

Dit moet dan ook duidelijk blijken uit de documenten die opgesteld worden om de schenking te bewijzen.

Met een schenking buiten part of buiten erfdeel moet er dus wel degelijk rekening gehouden worden om de fictieve massa te berekenen.

Wanneer men uiteindelijk de 'fictieve massa' kent, kan men berekenen wat er weggeschonken mocht worden (de helft wanneer er één kind is, één derde of één vierde wanneer er respectievelijk twee of meerdere kinderen zijn).

Blijkt uit de berekening dat elke bevoorrechte erfgenaam zijn voorbehouden deel krijgt, dan kunnen de schenkingen integraal behouden blijven. Blijkt echter dat het beschikbare deel (datgene wat weggeschonken mag worden) overschreden werd, dan moeten de schenkingen verminderd worden (de zgn. inkorting).

Nochtans zal niet elke schenking evenredig ingekort worden. Dat is ook logisch, want het is dijkwijs alleen door de laatste schenking dat het beschikbare deel overschreden werd.

Vandaar dat bij inkorting eerst de laatst gedane schenking verminderd of soms zelfs volledig tenietgedaan wordt en indien dit niet volstaat om het evenwicht tussen de erfgenamen te herstellen, de voorlaatste schenking en zo verder tot elke bevoorrechte erfgenaam zijn correcte erfdeel ontvangt.

3.2.3. U heeft één of meerdere testamenten opgemaakt

Tijdens uw leven kunt u zoveel schenkingen doen als u maar wilt. Het is pas bij uw overlijden dat er nagegaan zal worden of u niet te veel weggeschonken heeft. Als dan blijkt dat u meer weggegeven heeft dan u eigenlijk mocht weggeven, dan zullen deze schenkingen gecorrigeerd worden.

Wanneer u tijdens uw leven één of meerdere testamenten opgemaakt heeft, zullen deze na uw overlijden ook bekeken worden en zal er nagegaan worden of zij allemaal uitgevoerd kunnen worden op basis van uw beschikbare deel. Er wordt dus gekeken of er wel voldoende ruimte is (lees: voldoende beschikbaar vermogen bij uw overlijden) om alle testamenten uit te voeren.

Is er niet voldoende vermogen om alle testamenten uit te voeren, dan zullen de testamenten elk verminderd worden tot het beschikbare deel opgebruikt is.

Zoals gezegd (zie 3.2.2.), is het beschikbare deel afhankelijk van het aantal kinderen dat men heeft:

- heeft u één kind, dan mag u vrij beschikken over de helft van uw vermogen;
- heeft u twee kinderen, dan is het beschikbare deel één derde;
- heeft u drie kinderen of meer, dan mag u slechts vrij beschikken over één vierde van uw vermogen.